

Tompa GÁBOR

Partidă fără sfârșit

„Arta este apoteoza singurătății” – scria Samuel Beckett la 25 de ani, într-un studiu dedicat operei lui Marcel Proust. Acest gând va deveni, mai târziu, o adevărată cheie a întregii sale opere. La rândul ei, singurătatea beckettiană este compusă din mai multe *straturi*. Cel dintâi strat este cât se poate de limpede și ușor de delimitat: omul este închis în „temnița” mizeriei, a bătrâneții și a stării vegetative din vecinătatea morții, iar acest ermetism îl face singuratic.

Există, însă, un alt component, *exterior*, al acestei singurătăți, care începe să se facă simțit de pe vremea când Beckett lucra la romanele lui „franceze”. Aici singurătatea nu mai este doar un rezultat al uitării, al bătrâneții sau sărăciei, ea are cauze exterioare, obiective, bine determinabile din punct de vedere istoric, urmări ale unei *situații* date. Aceste romane ne vorbesc despre *starea catastrofei permanente*, sugerând faptul că eroii lor sunt ultimele figuri vii ale unei lumi pe cale de dispariție, am putea spune: ultimii oameni de pe Pământ. Acest presimțământ capătă expresie explicită în piesele de teatru. *Sfârșit de partidă* și *O, ce zile frumoase!* vorbesc deschis despre o catastrofă universală. Personajele lor sunt supraviețuitorii unui cataclism, singurătatea lor este urmarea războiului atomic.

Aceste scene alegorizate sunt expresii când lirice, când groteschi ale șocului atomic, recviemuri ale unui viitor halucinant, amenințător. Acest șoc definește lumea pieselor lui Beckett, deși el nu este singurul „paralizat” de efectul lui. Din această cutremurare s-au născut drama absurdă, viziunile alienate ale muzicii concrete, sau cea de-a doua înflorire a suprealismului. Este perioada sfârșitului anilor `40 și cea a începutului anilor `50, când viziunea umanistă despre lume, renăscută și revitalizată după sfârșitul celui de-Al Doilea Război Mondial, se află în fața unui fapt înspăimântător, pe care cu greu îl poate înțelege. Aparent, „autocârmuirea” destinului uman a scăpat definitiv din mâinile raționalului. Realitatea „Bombeii” a creat un nou *mit*, cel hrănit de spaimă.

Către sfârșitul anilor `50 asistăm la o dezghețare a acestei stări de alienare. Beckett, însă, va continua să fie prizonierul și cronicarul acestei stări șocante. El va rămâne întotdeauna *poetul omului lipsit de alternativă*. Personajele lui trăiesc intens o stare de tensionată *pregătire*, cu toate că în viața lor nu se întâmplă nimic. Conștienți, sau inconștienți, ei așteaptă sfârșitul, care le aduce dizolvarea. Această așteptare nedeterminată împrumută tensiunea dramatică specifică pieselor lui Beckett. Aici trebuie căutată și invenția lui dramaturgică: cu toate că nu se mai poate întâmpla nimic în viața lor, și nu au nici o perspectivă, personajele descoperă *posibilitatea așteptării*, o Așteptare care depășește cu mult condiția de trucaj dramaturgic, ea fiind premisa sau urmarea Marii Catastrofe.

În mod paradoxal această îngustare a orizontului și a perspectivei sporește până aproape de insuportabil sugestivitatea acestor piese de teatru. Beckett are atâta forță în a ne prezenta aceste situații apocaliptice, încât ne face să credem, pentru moment, în imposibilitatea de a mai rămâne *normali* pe această lume, pe care nu încap decât rămășițe de om, ființe demne de milă. Dar știm încă de la Cehov că mila este nedemnă pentru om, ea este „vocea diavolului”, și nu face

Foto: Florin Biolan

CSIKY András și BOGDÁN Zsolt în *Sfârșit de partidă*, regia Tompa Gábor.

decât să motiveze pieirea. După ce lov își pierde copiii, spune: *Împlinească-se voința Domnului*. Există o solidaritate umană profundă, extraordinară, care emană din străfundul textului beckettian, și face din el un autor al *speranței fără speranță*. Personajele lui par a spune că nu există soluții facile și răspunsuri imediate la misterul condiției umane, dar trebuie să jucăm zilnic același joc, până la capăt, ca să dăm o șansă lui Dumnezeu să desăvârșească cu noi Minunea. Căci dacă n-ar exista speranța în Mântuire, Resurecție și Renaștere, nu am face altceva decât să atentăm unii la viețile altora, să ne crucificăm unii pe alții, într-o partidă fără sfârșit. Acesta este mesajul marelui clown care s-a născut acum 100 de ani la Dublin și se numea Samuel Beckett.